

ником Президента України та Прем'єр-міністра України.

Американський біографічний інститут у 1994 р. назвав Ю.М. Пахомова Людиною року.

Ювіляра відзначено державними нагородами: орденами «Дружби народів» (1988), «Знак пошани» (1982), «За заслуги» III ст. (1998), шістьома медалями.

2000 р. учений отримав академічну премію ім. Туган-Барановського. У 2002 р. Ю.М. Пахомов став лауреатом Державної премії в галузі науки і техніки.

Наукова громадськість, колеги та учні щиро вітають Юрія Миколайовича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, активного довголіття та нових наукових здобутків.

80-річчя

академіка НАН України І.М. ДМИТРЕНКА

24 липня виповнилося 80 років відомому у фахових колах вченому-фізику, видатному фахівцеві в галузі надпровідності, академікові НАН України Ігореві Михайловичу Дмитренку. Він один із найбільш яскравих і талановитих представників плеяди українських фізиків та організаторів вітчизняної науки й творець своєї наукової школи.

І.М. Дмитренко народився в 1928 р. у Харкові. У воєнні роки працював слюсарем в авіаційних майстернях. Закінчивши екстерном середню школу в 1946 р., вступив до Харківського політехнічного інституту, де одержав кваліфікацію «інженер-фізик» за фахом «фізика металів». Після закінчення інституту працював інженером-дослідником експериментального відділу на машинобудівельному заводі ім. В.А. Малишева.

Маючи схильність до експериментальної науки, І.М. Дмитренко наприкінці 1953 р. вступив до аспірантури при Українському фізико-технічному інституті у відділ фізики низьких температур під проводом академіка Б.Г. Лазарева. У 1958 р. він захистив кандидатську дисертацію, присвячену до-

слідженню квантових осциляцій магнітної сприйнятливості металів.

У 1959 р. Ігор Михайлович увійшов до складу ініціативної групи під керівництвом Б.І. Веркіна зі створення Фізико-технічного інституту низьких температур (ФТІНТ) АН УРСР. У новому інституті він заснував і очолив відділ надпровідникової електроніки (нині — відділ надпровідних і мезоскопічних структур), у якому розвивався широкий спектр фундаментальних і прикладних досліджень, пов'язаних із вивченням поведінки тонкоплівкових надпровідників у постійних і змінних електромагнітних полях.

Протягом багатьох років тематика досліджень у сфері надпровідникової електроніки була піонерською не лише для СРСР, але й у світовому масштабі. У відділі вивчали слабку надпровідність, квантову інтерференцію, структуру резистивного стану тонких плівок, фізику надпровідних квантових інтерферометрів (сквідів), флуктуаційні ефекти в плівкових надпровідниках, нерівноважні процеси в метал-діелектричних системах, регулярні і нерегулярні Джозефсонівські середовища в надвисокочастотних полях тощо.

Широкий світовий громадськості ім'я Ігоря Михайловича Дмитренка стало відоме в 1965 р. завдяки блискучому дослідженню (спільно зі своїми молодими співробітниками І.К. Янсоном і В.М. Свістунівим) з експериментального виявлення електромагнітного випромінювання із тунельного контакту. Цей експеримент безпосередньо підтвердив існування нестационарного ефекту, теоретично передбаченого раніше Б. Джозефсоном. Аналогічний експеримент поставила група американських учених пізніше. Саме дослідження ефектів Джозефсона і квантової інтерференції лягли в основу докторської дисертації, яку Ігор Михайлович захистив у 1970 р. в Інституті фізичних проблем АН СРСР.

Спільно зі співробітниками свого відділу І.М. Дмитренко отримав низку визначних наукових результатів, серед яких — спостереження явища хаосу в надпровідних системах, макроскопічного квантового тунелювання та інтерференції квантових станів макросистеми в умовах слабкої дисипації, що були експериментально виявлені під час дослідження класичної і квантової динаміки високочастотних сквідів; квантування магнітного потоку в тонких циліндрах нормального металу; підтвердження теорії Асламазова-Ларкіна з нелінійної динаміки квантованих вихорів у динамічному змішаному стані; створення концепції і експериментальне дослідження ліній прослизання фази надпровідного параметра порядку в широких надпровідних плівках як загального механізму резистивності під час руйнування надпровідності струмом.

У 90-і роки Ігор Михайлович зі співробітниками отримав надзвичайно важливі результати зі спостереження макроскопічного квантового тунелювання і квантових резонансних явищ у системах Джозефсонівських контактів. Ці явища становлять

фізичну основу для створення одного з базисних елементів принципово нового «квантового» комп'ютера — Джозефсонівського кубіта. Їх сьогодні активно досліджують у відділі спільно із зарубіжними вченими.

З ім'ям І.М. Дмитренка пов'язано багато прикладних розроблень. Це, наприклад, і створення напівпровідникових широкодіапазонних кріогенних термометрів, які пізніше були впроваджені на підприємствах Міністерства електронної промисловості СРСР, і розроблення надпровідних квантових магнітометрів та градієнтометрів рекордної чутливості, і створення на їхній основі першого в СРСР магнітокардіографа і сквід-магнітометрів. У 1962–1963 рр. учений керував роботами з кріогенного забезпечення пунктів космічної телекомунікації в Криму. Пізніше за участю Ігоря Михайловича та його учнів і колег було розроблено болометри і тепловізори на основі високотемпературних надпровідників, низькотемпературні лазерні сканувальні мікроскопи для дослідження надпровідних властивостей тонких плівок, спроектовано й побудовано спеціальний корпус та підземну екрановану камеру для розвитку біомагнітних досліджень.

І.М. Дмитренко не лише винахідливий і ерудований фізик-експериментатор, але й талановитий організатор науки. Упродовж 1970–1982 рр. він обіймав посаду першого заступника директора інституту з наукової роботи, не залишаючи при цьому керівництва відділом. У цей період Ігор Михайлович стимулював проведення численних прикладних досліджень в Інституті, розвиток технологічної бази та зміцнення міжнародного наукового співробітництва. Збираючи навколо себе талановиту молодь, він створив свою школу фізиків-експериментаторів. Для продовження розвитку започаткованих ним напрямів досліджень десять дослідницьких груп відділу

разом з їхніми керівниками (які захистили кандидатські і докторські дисертації) виділилися в самостійні відділи інституту та конструкторського бюро ФТІНТ.

За його ініціативою та за сприяння Б.І. Веркіна і Л.С. Палатника в 1972 році в Харківському політехнічному інституті було створено фізико-технічний факультет, а пізніше — кафедру технічної кріофізики, де Ігор Михайлович багато років працював викладачем. Він також залучав до читання лекцій за фахом провідних учених Харкова. Водночас ФТІНТ став експериментальною базою для студентів фізико-технічного

факультету, для чого Ігор Михайлович організував у інституті філію кафедри.

І.М. Дмитренко — автор і співавтор багатьох наукових статей, доповідей і монографій. Він лауреат Державної премії України з науки і техніки, заслужений діяч науки України, кавалер ордена «Знак Пошани». Його нагороджено Почесною грамотою Президії Верховної Ради України.

Наукова громадськість щиро вітає Ігоря Михайловича з ювілеєм і бажає йому міцного здоров'я, бадьорості, творчого натхнення, нових яскравих проявів його багатогранної талановитої особистості.

70-річчя

академіка НАН України В.Д. КУБЕНКА

19 липня виповнилося 70 років визначному вченому в галузі механіки, академікові НАН України Веніамінові Дмитровичу Кубенку.

В.Д. Кубенко народився в м. Фастові на Київщині в сім'ї інженерів. У 1960 р. він закінчив механіко-математичний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка і був направлений до Інституту математики АН УРСР. 1962 року В.Д. Кубенко вступив до аспірантури Інституту механіки, з яким пов'язана вся його подальша наукова діяльність. У 1966 р. Веніамін Дмитрович захистив кандидатську, а в 1977 р. — докторську дисертацію. З 1979 р. він завідувач відділу теорії коливань, з 1986 р. — заступник директора Інституту механіки НАН України з наукової роботи. У 1992 р. його обрано членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «механіка рідини і газів», а у 2003 р. — дійсним членом НАН України за спеціальністю «механіка».

Наукові інтереси В.Д. Кубенка зосереджені у сфері дослідження динамічних процесів у пружних тілах та елементах конструкцій, середовищах і рідинах, гідропружних системах. Він розробив ефективні методи визначення напружено-деформівного стану пружного середовища з криволінійною анізотропією та неоднорідністю пружних властивостей, яке містить циліндричні або сферичні порожнини, під дією нестационарного навантаження.

Під його керівництвом вивчено процеси поширення та дифракції стаціонарних хвиль у пружному середовищі за наявності порожнин, включень та підкріплювальних елементів різноманітної конфігурації; досліджено особливості напружено-деформівного стану й концентрації напружень у тілах і елементах конструкцій при динамічній зовнішній дії; розроблено аналітичні методи дослідження нестационарних про-